

Пřídavná jména slovesná a přičestí

ПРІДАВНА ЖМÉНА SЛОВESNÁ ПРІТОМНА

Tvoří se pouze od sloves **nedokonavých** (dokonavá slovesa nemají význam přítomného času).

a) ČINNÁ

I. časování	
оні дѣла-ют	дѣлающій, -ая, -ее, -ие
оні пíš-ут	пíšущій, -ая, -ее, -ие
II. časování	
оні говор-ят	говорящій, -ая, -ее, -ие
оні крич-ат	кричащій, -ая, -ее, -ие

b) TRPNÁ (od sloves přechodných):

I. časování	
мы изуча-ем	изучаемый, -ая, -ое, -ые
мы нес-ём	несомый, -ая, -ое, -ые
мы созда-ём	создаваемый, -ая, -ое, -ые
II. časování	
мы производ-им	производимый, -ая, -ое, -ые

POZNÁMKY:

1. **Пřízvuk** u I. časování je jako ve 2. osobě (ты пишешь – пишущий, ты рисуешь – рисуемый), u II. časování jako v infinitivu (просить – просящий, проводить – приводимый). Výjimek není mnoho.
2. Přídavná jména slovesná jsou typická pro odborný styl. V češtině jim odpovídají buď rovněž přídavná jména slovesná, nebo vedlejší vztavná věta.

завод, выпускающий тракторы – завод **вырабѣající** тракторы
– завод, **который** **вырабѣ**ает тракторы

тракторы, выпускаемые заводом – тракторы, **которые** **вырабѣ**ает завод
– тракторы **вырабѣ**енные заводом

3. Mnohá přídavná jména slovesná přítomná se změnila v obyčejná **пřídavná jména** nebo přešla k **podstatným jménům**:
выдающийся – vynikající, блестящий – skvělý, развивающийся (страна) – rozvojový, заведующий – vedoucí, учащиеся – žáci, studenti, studující, уважаемый – vážený, любимый – milovaný, oblíbený, ископаемые – nerosty. Přídavná jména na **-мый** (tvořená i od sloves dokonavých) vyjadřují potenciální schopnost, vlastnost věci: осуществимый – uskutečnitelný, неразрешимый – neřešitelný, нерозрешителный.

PŘÍDAVNÁ JMÉNA SLOVESNÁ MINULÁ

a) **ČINNÁ** (tvoří se od sloves dokonavých i nedokonavých)

он (с)дела-л	(с)делавший, -ая, -ее, -ие
он говори-л	говори́вший, -ая, -ее, -ие
он (пере)нёс	(пере)нёсший, -ая, -ее, -ие
он (при)вёл	(при)вёлший, -ая, -ее, -ие

POZNÁMKY:

1. Příponou **-вший** se tvoří přídavná jména slovesná minulá od sloves, jejichž kmen minulý končí na **samohlásku**: чита́вший, проси́вший. Příponou **-ший** pak od sloves, jejichž kmen minulý končí na **souhlásku**: принёсший, умерший, замёрзший.
2. Slovesa na **-сти**, která mají při časování před koncovkou **-д-** nebo **-т-**, a slovesa na **-чь** mají přídavná jména slovesná na **-ший**, přičemž kmen končí na **-д-**, **-т-**, resp. **-к-**, **-г-**: привести́, я приведу́ – привёлший, мести́, я мету́ – мётший, цвести́, я цвету́ – цветший, испечь, я испеку́ – испёкший, сберечь, я сберегу́ – сберёгший.

BALCAR, Milan. *Ruská gramatika v kostce*. Vyd. 2. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-379-7.

Пřízvuk u přídavných jmen slovesných na **-ший** je vždy před touto příponou. Jinak je přízvuk stejný jako u infinitivu.

3. **Slovesa zvratná** mají vždy podobu na **-ся** (i po samohlásce) jak u přídavných jmen slovesných přítomných, tak i minulých: строящийся, строящаяся, строящееся, строящиеся, вернувшийся, вернувшаяся, вернувшиеся.

4. **Do češtiny** se obvykle překládají vedlejší větou:
 завод, **выпустивший** тракторы – závod, **který vyrobil** traktory
 завод, **выпускавший** тракторы – závod, **který vyráběl** traktory

b) **TRPNÁ** (v krátkém tvaru se nazývají přičestími a tvoří se téměř výhradně od sloves dokonavých přechodných):

Пříponа	Infinitiv	Пřičесті	Пříponа	Пřідавнá jméна slovesná
-н-	сделать	сделан, -а, -о, -ы	-нн-	сделанный, -ая, -ое, -ые
-ен-	заклЮчить	заклЮчен, -а, -о, -ы	-енн-	заклЮченный, -ая, -ое, -ые
	привезтí	привезён, -а, -о, -ы		привезённый, -ая, -ое, -ые
-т-	принять	принят, -а, -о, -ы	-т-	принятый, -ая, -ое, -ые

POZNÁMKY:

1. Příponou **-н-** (**-нн-**) tvoříme přičestí a přідавнá jméна slovesná od sloves na **-а-** (kromě typu **принять** a **жать**): записать – записан, записанный, согласовать – согласован, согласованный, передать – передан, переданный.
2. Příponou **-ен-**, **-ён-** (**-енн-**, **-ённ-**) se tvoří od sloves s infinitivem na **-стí**, **-зтí**, **-чь** a od sloves II. časování: привести – приведён, приведённый, привезтí – привезён, привезённый, испечь –

BALCAR, Milan. *Ruská gramatika v kostce*. Vyd. 2. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-379-7.

испечён, испечённый, заключить – заключён, заключённый, вернуть – возвращён, возвращённый. Dochází ke změně kmenové souhlásky jako při časování.

3. Přípona **-т-** se připojuje ke slovesům na **-нуть**: растянуть – растянут(ый) a k slovesům typu принять – принят(ый), жать – сжат(ый), колоть – расколот(ый), бить – убít(ый), обуть – обут(ый), надеть – надёт(ый), крыть – открыт(ый), жить – прожитый. U sloves typu тереть připojujeme tuto příponu k tvaru minulého času v m. r.: он záпер – záпертый, он стёр – стёртый.
4. **Пřízvuk** přídavných jmen slovesných a přídavných minulých je složitý a je třeba si ho ověřit podle slovníku.
5. Do češtiny překládáme přídavná jména slovesná minulé trpná buď přídavnými jmény slovesnými nebo vedlejší větou:

дом, пострóенный (в прошлом годý)

– дům **postavený** (v minulém roce)

– дům, **který byl postaven** (v minulém roce)

6. Přídavná se používá pro tvoření **trpného rodu**: дом (был, будет) пострóен (viz výše).
7. U přídavných **píšeme jedno -н-**, u přídavných jmen slovesných dvě **-нн-**: дом пострóен, фábрика пострóена, здáния пострóены; дом, пострóенный в прошлом годý; фábрика, пострóенная в прошлом годý; здáния, пострóенные в прошлом годý.

Пřechodníky

Пřechodníky se v ruštině nemění ani podle rodu, ani podle čísla. Označují děj současný s dějem hlavním (пřechodníky přítomné) nebo předčasný ve vztahu k ději hlavnímu (пřechodníky minulé). Учítывая Вашу просьбу, сообщаем... Берете в úvahu Vaši žádost a sdělujeme... Рассмотрев наши возможности, сообщаем... По posouzení наших возможностей Вам sdělujeme...

PŘECHODNÍK PŘÍTOMNÝ

Tvoří se od nedokonavých sloves příponou **-я** (по ж, ш, ч, щ **-а**) po odtržení osobní koncovky: я работа-ю – **работая**, я держ-у – **держá**.

Slovesa typu **давать** ропечávají v přechodníku příponu **-ва-**: **давая**, **вставая** apod.

Sloveso **быть** má přechodník **будучи**.

Přechodníky na **-я** od některých sloves dokonavých (**пройдя**, **увидя**, **отвезя**) mají význam přechodníku minulého (označují předčasnost).

PŘECHODNÍK MINULÝ

Tvoří se od sloves dokonavých, a to od kmene minulého příponou **-в**, **-вши**, а немáli minulý čas m. r. příponu **-л**, příponou **-ши**: он сделал – **сделав(ши)**, он крикнул – **крикнув(ши)**, он принёс – **принёсши**, он вырос – **выросши**.

Пřízvuk je na stejném místě jako v minulém čase.

Přechodníky se v češtině používají velmi málo, proto ruské přechodníky překládáme do češtiny zpravidla jiným způsobem:

1. Vedlejší větou:

a) časovou

Окончив работу, мы ушли домой. – **Když jsme skončili práci**, odešli jsme domů. Директор, утверждая проект, внёс в него только одно дополнение. – **Když ředitel schvaloval návrh**, učinil k němu pouze jeden doplněk.

b) příčinnou

Не имея другой возможности, монополии рассматривали интеграцию как одно из главных средств упрочения позиций. – **Protože neměly** jinou možnost, монополю se dívaly na integraci jako na jeden z hlavních prostředků posílení pozic.

c) podmínkovou

Не приняв нужные меры, предприятие не увеличило бы продукцию. – **Kdyby podnik nepřijal** potřebná opatření, nezvýšil by výrobu.

Опираясь на достигнутое, мы можем сделать следующий шаг вперёд.
– **Jestliže se opíráme** o dosažené výsledky, můžeme učinit další krok kupředu.

d) **účinkovou**

Снизив расходы, предприятие увеличило прибыль. – **Тím, že podnik snížil** náklady, zvýšil zisk.

Обслуживая торговый обмен между странами, морское судоходство стало важным инструментом разделения труда. – **Тím, že námořní lodní doprava slouží** směnnému obchodu, stala se důležitým nástrojem dělby práce.

e) **přípustkovou**

Сомневаясь в успехе, конструкторы всё же подвергли оборудование испытанием. – **Konstruktéři podrobili** zařízení zkouškám, **přestože pochybovali** o úspěchu.

2. **Souřadnou větou**

Быстро развиваясь, завод до второй мировой войны произвёл свыше 300 тысяч сельскохозяйственных машин. – **Závod se rychle rozvíjel** a před druhou světovou válkou vyrobil přes 300 tisíc zemědělských strojů.

Обладая мощной перерабатывающей промышленностью, страна не располагает достаточной топливно-сырьевой базой. – **Země má** mohutný zpracovatelský průmysl, nedisponuje však dostatečnou palivovou a surovinovou základnou.

3. **Předložkovou vazbou**

Стремясь сдвинуть дело с мёртвой точки, западные государства внесли новые предложения. – **Ve snaze** posunout záležitost z mrtvého bodu západní státy předložily nové návrhy.

Приехав в Москву, мы сразу пошли в министерство. – **Po příjezdu** do Moskvy jsme hned šli na ministerstvo.